

Uus riigihangete seadus

- Riigihangete korraldamine muutub paindlikumaks, kiiremaks ja paremaks.
- Väheneb ettevõtjate halduskoormus ning täienevad hankijate võimalused parima hanketulemuse saavutamiseks.
- Võetakse üle kolm Euroopa Liidu direktiivi, mis kaasajastavad riigihangete korraldust terves Euroopa Liidus.

Olulisemad muudatused

Väärtuspõhiste hangete edendamine

Pakkumuste hindamine saab ka edaspidi toimuma esmajoones hinna ja kvaliteedi alusel, kuid uus seadus võimaldab paremini arvestada keskkonnanahoidlikke, sotsiaalseid ja innovaatilisi aspekte. Näiteks võib pakkumust hinnata lähtuvalt olelusringi kuludest või keskkonnamõjudest.

Lihtsam kvalifitseerimise ja kõrvaldamise kontrollimine vähendab haldus- ja töökoormust

Uus seadus annab hankijale võimaluse kontrollida kõrvaldamise aluste puudumist ja kvalifitseerimise tingimustele vastamist esmajoones pakkujate endi kinnituste abil ning nõuda lisadokumentide esitamist üksnes edukalt pakkujalt. Kuivõrd ka eduka pakkuja kontroll toimub peamiselt elektrooniliste andmebaaside alusel, väheneb nii hankijate töö- kui ka ettevõtjate halduskoormus.

Lisandub uus hankemenetluse liik – innovatsioonipartnerlus

Innovatsiooni toetamiseks lisandub hankija arsenalile uue hankemenetlusena innovatsioonipartnerlus, mida saab kasutada turul puuduva innovaatilise toote, teenuse või ehitustöö arendamiseks ja soetamiseks. Selline erimenetlus võimaldab hankijatel luua ettevõtjatega pikaajalisi partnerlussuhteid täiesti uue lahenduse väljatöötamiseks ja selle hilisemaks soetamiseks. Innovatsioonipartnerlus võimaldab ühes hankemenetluses hankida nii teadus- ja arendustegevust kui innovaatilist asja, teenust või ehitustööd.

2018. aasta sügiseks on hanked paberivabad

Luuakse alused täies ulatuses e-riigihangetele üleminekuks, mis võimaldab loobuda paberi kasutamisest ning seeläbi vähendada riigihankega seonduvaid kulusid. Täielikult minnakse elektroonilistele riigihangetele üle 18. oktoobriks 2018, andes üleminekuaja, mille jooksul saavad hankijad uute normidega kohanedada. Kui eelmine seadus sätestas kohustuse võimaldada pakkumuste ja taotluste elektroonilist esitamist vähemalt 50 protsendi ulatuses hankija eelarveaastal planeeritavate riigihangete rahalisest mahust, siis uus seadus sätestab kohustuse korraldada e-hankeid 70% ulatuses registris alustatud hangetest alates 1. septembrist 2017 ja 100% ulatuses 2018. 18. oktoobrist.

Seaduse jõustumise ajaks on riigihangete registrit kohandatud uutele nõuetele vastavaks ja kasutusele võetakse uuel tehnilisel platvormil teadete moodul. Registri arendustööd jätkuvad koostöös Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse ja arendajaga Nortal AS. Kasutajasõbralikum, uue visuaalse lähenemise ja tehnilise lahendusega register jõuab kasutajateni 2018. a lõpus.

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad pääsevad paremini riigihangetele ligi

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääsu riigihangetele lihtsustab hankes osalemiseks nõutavale käibe ülempiiri seadmine, mis on maksimaalselt kahekordne hankelepingu eeldatav maksumus. Praktilise näitena tähendab see, et hankelepingu korral, mille eeldatav maksumus oleks

50 000 eurot, ei saa pakkujalt üldjuhul enam nõuda aastakäivet 1 miljon eurot, vaid ülempiiriks oleks 100 000 eurot.

Sama eesmärki kannab ka hankijale lisanduv kohustus põhjendada riigihanke piirmäärast suurema maksumusega (so asjade ja teenuste ostmisel alates 60 000 eurost ning ehitustööde tellimisel alates 150 000 eurost) hangete puhul hanke ühe hankemenetluse raames osadeks jaotamata jätmist, mille kaudu suunatakse hankijaid soodustama väiksemate ettevõtete hangetel osalemist.

Kontsessioonilepingute sõlmimise menetlus ühtlustub

Senisest paindlikumaks ja õigusselgemaks muutub ka kontsessioonide andmise menetlus. Kuna kontsessioonide andmist reguleeritakse direktiivis ühtsete nõuete alusel, on ka seaduses nõudeid ehitustöö ja teenuste kontsessioonide andmiseks ühtlustatud, nähes võrreldes seni kehtinud seadusega ette oluliselt paindlikumad reeglid. Uuenduste kohaselt on alati võimalik ettevõtjatega läbi rääkida.

Muutuvad pakkumuste esitamise tähtajad

Kui seni võis pakkumuste esitamise minimaalne tähtaeg olla rahvusvahelist piirmäära ületavate hangete korral kuni 52 päeva, siis uue seaduse kohaselt saab see avatud hankemenetluses olema kuni 35 päeva. Ehitustööde tellimisel on tähtajad lähtuvalt nende riigihangete keerukusest 10 päeva võrra pikemad.

Hankelepingute muutmise muutub paindlikumaks

Oluliselt paindlikumaks muutuvad hankelepingu muutmise võimalused. Lubatud on nii hankijale ette nähtavad ja riigihanke alusdokumentides sõnastatud muudatused kui ka hankijale ettenägematud muudatused. Viimasel juhul on sätestatud lisatingimus, mille kohaselt ei ühegi muudatuse väärtus ületada 50 protsenti hankelepingu algsest maksumusest. Siiski kehtib igale lubatud muudatusele piirang, et sellega ei muudeta hankelepingu üldist olemust. Viimane on määratlemata õigusmõiste, mille juhtumipõhine sisustamine jääb praktika kujundada. Väikesemahulised (asjade ja teenuste puhul kuni 10% ja ehitustööde puhul kuni 15% hankelepingu algsest maksumusest) muudatused hankelepingus on tulevikus lubatud põhjendamiskohustuseta. Hankelepingut on võimalik muuta ka juhul, kui sellise muudatuse ulatus, sisu ja kohaldamistingimused olid riigihanke alusdokumentides selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt ette nähtud.

Laienevad võimalused ebaausate ettevõtjate kõrvaldamiseks riigihankest

Seadus annab hankijale võimaluse hankemenetlusest kõrvaldada ettevõtja, kes on oluliselt või pidevalt rikkunud varasemaid hankelepinguid. Sellisel juhul peab ettevõtja olema varasemalt rikkunud hankelepingut nii, et rikkumise tulemusena on lepingust taganatud või leping üles öeldud, hinda alandatud, hüvitatud kahju või makstud leppetrahvi.

Kasutusele võetakse heastamise instrument ja ettevõtja võib hankes osalemiseks maksuvõla ära maksta

Koos uute kõrvaldamise alustega võetakse kasutusele heastamise instrument, mis annab ettevõtjale võimaluse tõendada, et ta on rakendanud meetmeid oma usaldusväärsuse taastamiseks ning, et teda ei tuleks seetõttu kõrvaldada. Samuti ei kõrvaldata ettevõtjat maksuvõla tõttu, kui ta on hankemenetluse käigus hankija antud tähtajaks võla tasunud või ajatanud.

Maksuvõla mõisted ühtlustatakse

Õigusselguse huvides ühtlustatakse maksuvõla mõiste riigihangetes maksuvõla mõistega maksukorralduse seaduses, maksuvõla miinimumsumma saab seega olema 10 eurot senise 100 euro asemel.

Täienevad alused sisetehingu sõlmimiseks

Sisetehingu (hankeleping hankijaga seotud isikuga) puhul on uudne, et seda saab kohaldada ka viisil, et kontrollitav isik ostab või tellib teda kontrollivalt hankijalt (alt-üles), või horisontaalselt, kus lepingu osapoolteks on kaks sama hankija kontrollitavat isikut. Riigihanget korraldamata on võimalik leping sõlmida ka ametiasutuste vahelise koostöö raames, mille puhul osutavad pooled oma ülesandeks olevaid avalikke teenuseid ühiste eesmärkide täitmiseks ning juhitudes üksnes avalike huvidega seotud kaalutlustest.

Muudatused siseriiklikes riigihanke piirmäärades

- **Lihthankemenetlus –**
 - asjade ja teenuste puhul alates 30 000 kuni 59 999 eurot,
 - ehitustööde puhul alates 60 000 kuni 149 999 eurot.
 - kaitse- ja julgeolekuvaldkonna ja võrgustikusektori hankija
 - asjade ja teenuste puhul alates 60 000 kuni 418 000 eurot,
 - ehitustööde puhul alates 300 000 eurot kuni rahvusvahelise piirmäärani.
 - lepingu sõlmimisele on kehtestatud kohustuslik ooteaeg, et mitteedukatel pakkujatel oleks võimalik hankija otsus vaidlustada. Vähendatakse kohustuslikku seadusest tulenevat reeglistikku.
- **Hankemenetlus avalikus sektoris** ehk riigiasutused, KOV, avaliku huviga MTÜ, SA ja ÄÜ –
 - asjade ja teenuste puhul 60 000 eurot ja üle selle,
 - ehitustööde puhul 150 000 eurot ja üle selle.
 - lisandus hankepass ja uus menetlusliik: innovatsioonipartnerlus.
- **Sotsiaal- ja eriteenuste erimenetlus –**
 - eriteenuste (näiteks hotelli- ja restoraniteenused või turvateenused) puhul 60 000 eurot ja üle selle,
 - sotsiaalteenuste (näiteks tervishoiu- ja sotsiaalteenused või sotsiaaltoetuste teenused) puhul 300 000 eurot ja üle selle,
 - lisandus kohustuslik hanketeate avaldamine, kõrvaldamise aluste kontroll ja ooteaeg.
- **Kontsessioonimenetlus** - 300 000 eurot ja üle selle.
 - menetlus muutus paindlikumaks.
- **Hankemenetlus võrgustikusektoris ja kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas –**
 - asjade ja teenuste puhul alates 418 000 (rahvusvaheline piirmäär)
 - ehitustööde puhul alates 5 225 000 (rahvusvaheline piirmäär)

Eelnõu ettevalmistamise ja menetluse kronoloogia

- Riigihangete seadusega võetakse üle kolm uut Euroopa Liidu riigihangete direktiivi, mis võeti vastu 26.02.2014 ja jõustusid 18.04.2016.

- Rahandusministeerium kaasas alates 2014. aasta jaanuarist kuni juunini eelnõu väljatöötamiskavatsuse raames üle 50 erineva huvigrupi, nii pakujate kui hankijate esindajaid.
- Eelnõu teksti koostamist alustati 2014. aasta suvel, kooskõlastusringile ja avalikule konsulteerimisele esitati esmakordselt 2015. aasta mais. Justiitsministeeriumile kooskõlastamiseks esitati eelnõu 2015. aasta novembris ja teistkordselt 2016. aasta veebruaris.
- Valitsus kiitis eelnõu heaks 31.03.2016 istungil ning riigikogus algatati eelnõu 4.04.2016 ja pärast menetlust välja langemist uuesti 4.05.2017.
- Riigikogu võttis seaduse vastu 14.06.2017 ja seadus jõustub 1.09.2017 välja arvatud mõned sätted, mis jõustuvad hiljem.

Riigihangete arv

8079 (2013), neist 45% elektrooniliselt menetletavad riigihanked

9107 (2014), neist 70% elektrooniliselt menetletavad riigihanked

10652 (2015), neist 80% elektrooniliselt menetletavad riigihanked

10343 (2016), neist 90% elektrooniliselt menetletavad riigihanked.

Allikas: riigihangete register